

GRZEGORZ NANCKA

 <https://orcid.org/0000-0002-9911-7473>

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Sprawa nadania tytułu profesora nadzwyczajnego Michałowi Staszcowi Ocena Kazimierza Kolańczyka

Prawo rzymskie wykładano na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach od początku istnienia tej uczelni¹, wcześniej zaś w ramach funkcjonującej w Katowicach od roku 1966 Filii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajęcia prowadzili wówczas Waław Osuchowski, Wiesław Litewski, Janusz Sondel i K. Kolba². Kiedy w 1968 r., wraz z utworzeniem Uniwersytetu Śląskiego, pojawiła się konieczność zapewnienia stałej kadry dla nowo powstałego ośrodka naukowego, podjęto starania, aby zajęcia z przedmiotu prawo rzymskie objął pracujący na Uniwersytecie Wrocławskim doc. dr hab. Michał Staszów³. Działania te

¹ Por. G. Nancka: *Z dziejów nauczania prawa rzymskiego u początków Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2016, R. 19, s. 347; J. Ożarowska, G. Nancka: *Ze studiów nad prawem rzymskim na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego. Wspomnienie o profesorze Edwardzie Szymoszku*. „Z Dziejów Prawa” 2018, T. 11 (19), cz. 1, s. 61—62; por. też A. Lityński: *U początków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego*. W: „Z Dziejów Prawa”. Cz. 2. Red. A. Lityński. Katowice 1999, s. 180. Por. też „Mądrość zbudowała sobie dom...”. *Uniwersytet Śląski 1968—2008. Dzieje, dokumentacja, źródła*. Red. A. Barciak. Katowice 2008; *Wyrósł z dobrego drzewa... Uniwersytet Śląski 1968—1998. Fakty, dokumentacje, relacje*. Red. A. Barciak. Katowice 1998.

² Por. G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 347.

³ Zob. Archiwum UŚ (AUŚ), Akta osobowe prof. dra hab. Michała Staszkowa, cz. I, sygn. DSOS/120, k. 80; AUŚ, Akta osobowe prof. dra hab. Michała Staszkowa, cz. II, sygn. DSOS/120, k. 285—299. Starania związane z przejściem Michała Staszkowa zostały podjęte już pod koniec 1967 r. (Pismo Prorektora Uniwersytetu Jagiellońskiego Prof. dra Kazimierza Popiołka z 25 listo-

przyniosły spodziewane rezultaty, uczony ten bowiem rozpoczął pracę w Katowicach 1 października 1968 r.⁴ Na Uniwersytecie Śląskim podjęto również kroki w celu nadania M. Staszkiowi tytułu profesora nadzwyczajnego. Choć dorobek naukowy Michała Staszkiwa doczekał się kilku opracowań, kwestia ta nie była jednak do tej pory przedmiotem zainteresowania⁵. Niniejszy szkic ma na celu zaprezentowanie oceny dorobku Michała Staszkiwa, sporządzonej przez Kazimierza Kolańczyka⁶.

Michał Staszkiw od chwili powołania do życia Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach prowadził na tej uczelni zajęcia z prawa rzymskiego⁷. Jednak już pod koniec lat sześćdziesiątych XX w. zaczął interesować się prawem wynalazczym i patentowym⁸. Wtedy też zaczął ogłaszać drukiem pierwsze prace z tego zakresu⁹. W korespondencji kierowanej do Kazimierza Kolańczyka wspominał, że podjęte przez niego badania w zakresie prawa wynalazczego

pada 1967 — k. 285). Por. też: J. Koredczuk: *Wspomnienia i plotki, czyli o tych, co odeszli, lecz w pamięci pozostali*. W: „Acta Universitatis Wratislaviensis”. *Prawo* nr CCCIII. Studia Historycznoprawne. Red. A. Konieczny. Wrocław 2007, s. 81; Idem: *60-lecie powołania katedr historyczno-prawnych na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego*. W: „Acta Universitatis Wratislaviensis”. *Prawo* nr CCCIII. Studia Historycznoprawne. Red. A. Konieczny..., s. 20; G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 347.

⁴ G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 347.

⁵ Do tej pory powstały artykuły dotyczące naukowego dorobku Michała Staszkiwa: E. Szymoszek: *Szkoła glosatorów w polskiej literaturze historycznoprawnej II. Poglądy Michała Staszkiwa*. W: „Z Dziejów Prawa”. Cz. 3. Red. A. Lityński. Katowice 2002, s. 11—24; Idem: *Szkoła glosatorów w polskiej literaturze historycznoprawnej. Poglądy Michała Staszkiwa. Część II*. W: „Z Dziejów Prawa”. Cz. 4. Red. A. Lityński. Katowice 2003, s. 9—21; Idem: *Michał Staszkiw jako romanista (1929—1992)*. W: „Z Dziejów Prawa”. Cz. 6. Red. A. Lityński. Katowice 2005, s. 9—21.

⁶ Archiwum PAN w Poznaniu (APAN w Poznaniu), sygn. P. III-76, Materiały Kazimierza Kolańczyka, *Ocena dorobku naukowego docenta doktora habilitowanego Michała STASZKIWA* (w związku z wnioskiem o nadanie mu tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk prawnych) [dalej: *Ocena...*], 11 s. Co do życiorysu K. Kolańczyka zob.: W. Dajczak: *Kazimierz Kolańczyk (1915—1982)*. W: *Wielcy historycy wielkopolscy*. Red. J. Strzelczyk. Poznań 2010, s. 446—454; B. Lesiński: *Kazimierz Kolańczyk 1915—1982*. „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 1983, R. 45, z. 4, s. 369—373; W. Rozwadowski: *Kazimierz Kolańczyk 1915—1982*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1983, R. 35, z. 2, s. 237—240.

⁷ Jeśli chodzi o życiorys uczonego, zob. E. Szymoszek: *Michał Staszkiw (1929—1992)*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 42. Warszawa—Kraków 2003—2004, s. 555—557; por. też: G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 351—353; I. Żeber: *Michał Staszkiw*. W: *Pamięci zmarłych Profesorów i Docentów Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*. Red. L. Lehmann, M. Maciejewski. Wrocław 2010, s. 258—263.

⁸ G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 351—353; por. J. Koredczuk: *Wspomnienia i plotki...*, s. 81.

⁹ Zob. m.in.: M. Staszkiw: *Prawo wynalazcze w zarysie*. Wrocław 1968; *Institucje prawa patentowego, wybór tekstów źródłowych*. Opracowanie i wstęp M. Staszkiwa. Wrocław 1968; M. Staszkiw: *Wynalazek pracowniczy w prawie wynalazczym z 1962 r.* „Prace Prawnicze” I. Katowice 1969, s. 283—305.

i patentowego spotkały się z życzliwym przyjęciem¹⁰. Budziło to niepokój poznańskiego uczonego, który obawiał się, że katowicki romanista całkowicie zmieni przedmiot swych zainteresowań¹¹. Obawy okazały się uzasadnione. W listach datowanych na rok 1969 M. Staszków pisał wprawdzie, że gdy tylko przejściowe przeszkody przeminą, zajmie się dziejami średniowiecznego prawa prywatnego oraz historią prawa rzymskiego w średniowieczu, jednak ostatecznie skupił uwagę na badaniach nad prawem wynalazczym¹². Istotne znaczenie mogła mieć w tym wypadku przeprowadzona w 1975 r. reforma wywodząca się z projektu autorstwa Jana Baszkiewicza. Na Uniwersytecie Śląskim doprowadziła ona do zlikwidowania prawa rzymskiego jako odrębnego przedmiotu i wtłoczenia go w ramy historii prawa¹³. Można więc z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że była jednym z czynników, który zmusił zajmującego się dotąd prawem rzymskim M. Staszkowa do poszukiwania nowej płaszczyzny zainteresowań¹⁴.

Katowicki uczony podjął więc starania zmierzające do uzyskania profesury nadzwyczajnej. Zgodnie z zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego i Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z dnia 13 grudnia 1965 r. w sprawie trybu składania przez rady wydziału i rady naukowej wniosków o przedstawienie kandydatów do tytułu naukowego¹⁵, po zmianach dokonanych w 1969 r. należało zwrócić się do recenzentów o ocenę, czy cały dorobek naukowo-badawczy i badawczo-wychowawczy uzasadnia wystąpienie z wnioskiem o nadanie kandydatowi tytułu naukowego¹⁶. W związku z tym Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego postanowiła zwrócić się do Kazimierza Kolańczyka z prośbą o sporządzenie oceny, „czy dorobek naukowo-badawczy zwłaszcza z zakresu historii państwa i prawa oraz dydaktyczno-wychowawczy Docenta dr. habil. Michała Staszkowa uzasadnia wystąpienie z wnioskiem

¹⁰ APAN w Poznaniu, P. III-76, List z dnia 22.03.1969 r. (brak paginacji).

¹¹ Ibidem.

¹² APAN w Poznaniu, P. III-76, List z dnia 18.10.1969 r. (brak paginacji).

¹³ Zob. G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 352; por. też: W. Wołodkiewicz: *Czy prawo rzymskie będzie istnieć? Uwagi na marginesie nowych prac nad reformowaniem studiów wyższych*. „Palestra” 2012, R. 57, nr 9—10, s. 210; Idem: *Studia prawnicze — nauka przepisów czy nauka prawa*. W: *Noctes iurisprudientiae. Scritti in onore di Jan Zabłocki*. Red. P. Niczyporuk, A. Tarwacka. Białystok 2015, s. 310; B. Czech-Jezińska: *Środowisko romanistyczne wobec „reformy Baszkiewicza” z 1975 roku*. W: *„Ad laudem magistris nostri”*. Mistrzowie. *Dzieła polskiej romanistyki*. Red. E. Gajda. Toruń 2018, s. 7—25.

¹⁴ Zob. G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 352.

¹⁵ M.P. 1966, nr 1, poz. 11.

¹⁶ K. Wojtczak: *Tytuł profesora w Polsce w latach 1920—1990. Część 2: Warunki nadawania tytułu profesora w prawie o stopniach i tytułach naukowych*. „Studia Prawa Publicznego” 2018, nr 1 (21), s. 39; por. § 4 pkt 1 zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego i Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z dnia 13 grudnia 1965 r. w brzmieniu nadanym po 28.05.1969 r.

o nadanie mu tytułu profesora nadzwyczajnego¹⁷. Ówczesny dziekan Wydziału Prawa i Administracji Kazimierz Marszał poinformował o tym poznańskiego profesora w piśmie z dnia 30 września 1975 r., prosząc jednocześnie o podjęcie się tego obowiązku¹⁸. K. Kolańczyk ocenę sporządził i przesłał ją na ręce dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego 16 grudnia 1975 r.¹⁹ Można zatem przypuszczać, że ocena miała charakter oficjalny i stanowiła jedną z recenzji sporządzonych w ramach postępowania.

Zanim jednak przejdziemy do analizy oceny, warto poczynić pewne sprostowanie dotyczące jej autora. Trzeba mieć bowiem na uwadze, że romanistka prawnicza nie była punktem wyjścia naukowych poszukiwań K. Kolańczyka²⁰. Rozprawę doktorską²¹ i pracę habilitacyjną przygotował z zakresu historii państwa i prawa polskiego. W pracy habilitacyjnej zatytułowanej *Studia nad relikdami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce. Rozporządzanie własnością ziemską do końca XIV w.*²² nie tylko nie odstąpił od tzw. teorii rodowej, na podstawie której zbudował warstwę metodologiczną pracy, lecz pominął również marksistowską wizję opisu dziejów²³. Został z tego powodu skrytykowany za „brak odwagi w stosowaniu metody marksistowskiej”, pomimo „zrozumienia niedostateczności metodologii nauki burżuazyjnej”²⁴. Zarzucano mu także nienależyte wykorzystanie literatury radzieckiej i „kłasyków marksizmu”, jak i „pozostawianie pod wpływem burżuazyjnych, przede wszystkim zachodnioeuropejskich, autorytetów naukowych”²⁵. Krytyka sprawiła, że uczonego nie opublikował później żadnej pracy z zakresu historii prawa²⁶. W 1951 r. objął Katedrę Prawa Rzymskiego UAM, po Zygmuncie Lisowskim,

¹⁷ APAN w Poznaniu, P. III-76, Pismo z dnia 30.09.1975 r. (brak paginacji).

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ APAN w Poznaniu, P. III-76, Pismo z dnia 16.12.1975 r. (brak paginacji).

²⁰ W. Dajczak: *Kazimierz Kolańczyk (1915—1982)*..., s. 446.

²¹ Rozprawa doktorska nosiła tytuł *Najdawniejsze polskie prawo spadkowe* i została opublikowana w Krakowie w 1940 r. Jak podaje W. Dajczak, dla zmylenia władz okupacyjnych podano, że praca została wydana w 1939 r. w Poznaniu; por. ibidem, s. 448.

²² K. Kolańczyk: *Studia nad relikdami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce. Rozporządzanie własnością ziemską do końca XIV w.* Poznań 1950.

²³ W. Dajczak: *Kazimierz Kolańczyk (1915—1982)*..., s. 446.

²⁴ J. Bardach: *Uwagi o „rodowym” ustroju społeczeństwa i prawie bliższości w Polsce średniowiecznej. Na marginesie pracy Kazimierza Kolańczyka, Studia nad relikdami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce. Rozporządzanie własnością ziemską do końca XIV w.* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1952, T. 4, s. 458; por. W. Dajczak: *Kazimierz Kolańczyk (1915—1982)*..., s. 446; por. też: M. Kuryłowicz: *Szkic do dziejów tzw. romanistyki marksistowskiej*. „Z Dziejów Prawa” 2019, T. 12 (20), s. 933—950; B. Czech-Jezińska: *Trudne początki i bariery powojennej romanistyki polskiej*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”. Seria Prawnicza. *Prawo* 26, z. 107/2019, s. 24—39.

²⁵ J. Bardach: *Uwagi o „rodowym”*..., s. 408; W. Dajczak: *Kazimierz Kolańczyk (1915—1982)*..., s. 449.

²⁶ Por. szerzej W. Dajczak: *Kazimierz Kolańczyk (1915—1982)*..., s. 449—454.

i już na stałe zmienił płaszczyznę swych zainteresowań²⁷. Trzeba więc mieć świadomość, że w zakresie naukowych poszukiwań „dominacja marksistowskiej ideologii była dla niego źródłem naukowych przykrości i ograniczeń”²⁸. Z kolei w prezentowanej postawie „dosłownego wiązania pracy naukowej z urzędową wizją Uniwersytetu można upatrywać źródła obecności w pracach prof. Kolańczyka projektu »socjalistycznej romanistyki«”²⁹. Tak więc, zarówno Kazimierz Kolańczyk, jak i Michał Staszuk byli uczonymi, którzy zmienili swoje zainteresowania, co mogło odegrać pewną rolę przy sporządzaniu oceny.

Sprawa oceny dorobku Michała Staszuka była według Kazimierza Kolańczyka zadaniem nietypowym³⁰. Wynikało to stąd, że kandydat reprezentował „typ umysłowości wyjątkowo ruchliwej”³¹. Interesował się bowiem nie tylko prawem rzymskim i historią prawa, lecz również z sukcesem zmienił obszar swych zainteresowań, i to całkowicie — bowiem zajął się prawem współczesnym³². Ta cecha osobowości M. Staszuka spowodowała, że K. Kolańczyk uznał za konieczne, aby ocena dorobku katowickiego uczonego była dziełem zbiorowym. K. Kolańczyk argumentował, że „w zespole oceniającym nie może zabraknąć historyka prawa, jako że historii prawa, szeroko pojętej, dotyczył cały nieomal dorobek naukowy kandydata przed habilitacją i jeszcze pewna jego część po habilitacji”³³. Poznański profesor twierdził także, że ocena dorobku naukowego M. Staszuka przed habilitacją nie będzie najważniejszą częścią opinii³⁴. K. Kolańczyk widział możliwość sformułowania przez siebie jedynie opinii pomocniczej, w której przedmiot analizy miałby stanowić dorobek M. Staszuka przed habilitacją³⁵. Uważał również, że w kwestii tego awansu naukowego „ostateczny głos trzeba [...] pozostawić znawcom prawa wynalazczego i patentowego”³⁶.

Poznański uczonego rozpoczął zatem analizę dorobku M. Staszuka od przeglądu jego prac ogłoszonych przed habilitacją. Prace te powstały w latach 1955—1968 i obejmowały łącznie 21 pozycji. Niemal w całości mieściły się w dziedzinie historii prawa i miały charakter analityczno-krytyczny³⁷. Wyjątkiem wśród nich były dwa wydania skryptu *Język łaciński dla prawników*, który stanowił — w ocenie K. Kolańczyka — „bezcenną pomoc” w nauczaniu historii prawa³⁸.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem, s. 454.

²⁹ Ibidem.

³⁰ APAN w Poznaniu, P. III-76, *Ocena...*, s. 1.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem, s. 2.

³⁸ Ibidem; por. M. Staszuk: *Język łaciński dla prawników*. Wrocław 1956.

Dorobek M. Staszkowa ogłoszony w latach 1955—1968 został uszeregowany w sporządzonej opinii według następujących po sobie kierunków badawczych. Jako pierwsze K. Kolańczyk wyróżnił prace dotyczące antycznego prawa rzymskiego. Twierdził, że te rozprawy M. Staszkowa są „oryginalne, docieklive i pomysłowe”. Były nie tylko ogłaszane w wersjach obcojęzycznych, ale i przedrukowywane w takich zagranicznych, renomowanych czasopismach, jak „IURA: Rivista internazionale di diritto romano e antico” czy „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung”³⁹. Kazimierz Kolańczyk wskazywał, że prace kandydata z zakresu archaicznego procesu rzymskiego „zyskały sobie uznanie redakcji najpoważniejszych czasopism specjalistycznych, natomiast jego nazwisko zyskało międzynarodowy rozgłos”⁴⁰. Uważał, że rozprawy zaliczone do tej grupy stanowią cenne osiągnięcie polskiej myśli naukowej. Podkreślał, że „prace Michała Staszkowa zwróciły uwagę na niezmiernie ważny metodologiczny aspekt światowej dyskusji nad genezą archaicznego procesu rzymskiego. Autor przeciwstawił się śmiało idealistycznym poglądom koryfeusza francuskiej wiedzy romanistycznej, zagroził drogę do dalszej ekspansji ich poglądów naukowych i wykazał na konkretnym materiale, jak owocne może być zastosowanie w badaniach nad tą odległą i trudną problematyką metody materializmu historycznego”⁴¹. W tej grupie prac Michała Staszkowa poznański uczony zwrócił uwagę na publikacje o charakterze krytycznym, tj. recenzje i artykuły recenzyjne⁴². Szczególnie zaś wyeksponował znaczenie opublikowanego przez Staszkowa w 1956 r. artykułu recenzyjnego zatytułowanego *W sprawie poglądów prawnych niewolników i proletariuszy rzymskich*⁴³, ogłoszonego w związku z pracą Borysa Łapickiego pt. *Poglądy prawne niewolników i proletariuszy rzymskich: studium historyczne na tle bazy gospodarczej i antagonizmów klasowych*⁴⁴. Uwagę K. Kolańczyka zwrócił fakt, że „młody podówczas autor przeciwstawił się z wielką kulturą polemiczną, ale stanowczo, tendencji Łapickiego do spłycenia metodologii marksistowskiej w zastosowaniu do prawa rzymskiego i sam pokazał na konkretnym materiale przykłady jej wypaczonego i prawidłowego zastosowania”⁴⁵. K. Kolańczyk uważał też, że podobny poziom prezentują pozostałe prace krytyczne uczonego⁴⁶.

³⁹ APAN w Poznaniu, P. III-76, *Ocena...*, s. 2.

⁴⁰ Ibidem, s. 3.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Por. M. Staszków: *W sprawie poglądów prawnych niewolników i proletariuszy rzymskich*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1956, T. 8, z. 2, s. 321—335.

⁴⁴ Por. B. Łapicki: *Poglądy prawne niewolników i proletariuszy rzymskich: studium historyczne na tle bazy gospodarczej i antagonizmów klasowych*. Wrocław 1955.

⁴⁵ APAN w Poznaniu, P. III-76, *Ocena...*, s. 4.

⁴⁶ Ibidem.

Na drugą grupę prac Michała Staszkowa powstałych przed habilitacją autora złożyły się opracowania z zakresu historii prawa polskiego⁴⁷. Recenzent podkreślił, że wśród nich znajduje się obroniona w 1959 r. rozprawa doktorska pt. *Przestępstwa i kary w sądownictwie wiejskim Małopolski XV—XVIII wieku*, napisana pod kierunkiem Seweryna Wysłoucha⁴⁸. Również w tym wypadku szczególną uwagę recenzenta przyciągnęły prace krytyczne M. Staszkowa. Podkreślił przy tym spore znaczenie artykułu zatytułowanego *W sprawie wstępów historycznych w podręcznikach prawniczych*⁴⁹, napisanego przez Michała Staszkowa wspólnie z Janem Baszkiewiczem. Praca, która w opinii K. Kolańczyka zyskała rozgłos i uznanie w świecie naukowym, wpłynęła także na koncepcję redakcyjną podręcznika A. Kłafkowskiego *Prawo międzynarodowe prywatne*⁵⁰. Twierdził, że „główny walor publikacji, podobnie jak przy romani- stycznych recenzjach Michała Staszkowa, [polegał — G.N.] na przeciwstawieniu się powierzchownemu, pseudomarksistowskiemu historyzmowi, uprawianemu po amatorsku, bez odpowiedniego przygotowania naukowego”⁵¹.

W skład trzeciej grupy publikacji wyróżnionej przez K. Kolańczyka wchodziły prace z zakresu historii prawa rzymskiego oraz historii doktryn politycznych i prawnych⁵². Zdaniem recenzenta, M. Staszków ogłosił z tego zakresu dwa szczególnie wartościowe opracowania, tj. *Komuna w doktrynie glosatorów*⁵³ oraz *Komuna w doktrynie prawnej XII—XIV wieku*⁵⁴. Zarówno pierwsze, jak i drugie opracowanie dotyczyło dziedziny, która jeszcze na początku XX w. była „ugorem naukowym”. Badania Staszkowa w tym zakresie, oparte na solidnym materiale źródłowym, doprowadziły ich autora do nowych i cennych ustaleń⁵⁵. K. Kolańczyk wskazuje, że dzięki pracom Michała Staszkowa okazało się, że „nie można mówić ogólnie o jednolitej »teorii glosatorów«, lecz trzeba odróżnić ściśle poglądy »dawnych doktorów« z końca XII wieku od ich następców z końca tego stulecia [*sic!*] i z początku XIII wieku”⁵⁶. Inną nie mniej istotną kwestią, na którą M. Staszków zwrócił uwagę, było „wykazanie braku istotnej różnicy w poglądach na komunę pomiędzy glosatorami i komentatorami, podczas gdy w dawniejszej nauce akcentowano przesadnie brak

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem. Jeśli chodzi o życiorys S. Wysłoucha, zob. J. Koredczuk: *Wspomnienia i plotki...*, s. 95—100.

⁴⁹ Zob. J. Baszkiewicz, M. Staszków: *W sprawie wstępów historycznych w podręcznikach prawniczych*. „Państwo i Prawo” 1955, z. 7—8.

⁵⁰ A. Kłafkowski: *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 1966, s. 7.

⁵¹ APAN w Poznaniu, P. III-76, *Ocena...*, s. 5.

⁵² Ibidem.

⁵³ Zob. M. Staszków: *Komuna w doktrynie glosatorów*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1967, T. 19, z. 1, s. 49—70.

⁵⁴ Zob. M. Staszków: *Komuna w doktrynie prawnej XII—XIV wieku*. Wrocław 1968.

⁵⁵ APAN w Poznaniu, P. III-76, *Ocena...*, s. 6.

⁵⁶ Ibidem.

ciągłości doktryny pomiędzy tymi dwiema szkołami”⁵⁷. Rozprawa pt. *Komuna w doktrynie prawnej XII—XIV wieku* cechowała się także, zdaniem recenzenta, „świątym postawieniem problemu badawczego oraz nienagannym metodycznie tokiem wywodów”⁵⁸.

Na tym Kazimierz Kolańczyk zakończył analizę dorobku Michała Staszkowa powstałego przed habilitacją, przechodząc do jej ogólnych ocen⁵⁹. Jego zdaniem, dorobek M. Staszkowa w tym okresie jest „poważny, rozległy i wyjątkowo rozgałęziony”⁶⁰. Co więcej, w każdej z trzech dziedzin wymienionych w opinii „Michał Staszków wypracował sobie w okresie przed habilitacją pozycję uznanego specjalisty, w każdej z nich mógłby owocnie pracować nadal”⁶¹. Należy jednak zwrócić uwagę, że K. Kolańczyk w swej opinii nie wspomina szerzej o niektórych rozprawach M. Staszkowa, w tym o pracy zatytułowanej „*Vim dicere*”. *Studia nad genezą procesu rzymskiego*⁶². Praca stanowiła podstawę postępowania habilitacyjnego, które nie zakończyło się sukcesem. Można przypuszczać, że właśnie z tego względu K. Kolańczyk nie chciał poruszać tej sprawy.

W dalszej części opinii Kazimierz Kolańczyk skupił się na twórczości Michała Staszkowa w okresie po jego habilitacji. Uczony ocenił, że ten okres działalności naukowej M. Staszkowa był nie tylko o wiele bardziej owocny, ale i różnorodny pod względem treści. Dorobek powstały w tym czasie charakteryzowała mniejsza liczba prac analitycznych, a tym samym większa liczba prac syntetycznych. Ponadto, katowicki uczony nie publikował w tym okresie częstych przed habilitacją recenzji i artykułów recenzyjnych⁶³. K. Kolańczyk podkreślał jednak, że „bardziej uderzająca od zmiany charakteru twórczości jest zmiana tematyki prac”⁶⁴. Radykalna zmiana zainteresowań M. Staszkowa jest przyczyną, z powodu której Kazimierz Kolańczyk wymienił jedynie trzy prace tego autora z zakresu historii prawa ogłoszone po jego habilitacji. Są nimi: *Przyczynek do zagadnienia osobowości prawnej w średniowiecznej*

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem, s. 7.

⁵⁹ Ibidem, s. 8.

⁶⁰ Ibidem, s. 7.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Por. G. Nancka: *Z dziejów...*, s. 351; zob. też M. Staszków: „*Vim dicere*”. *Studia nad genezą procesu rzymskiego*. Wrocław 1961 oraz recenzję tej pracy: W. Bojarski (rec.), *Michał Staszków. „Vim dicere”*. *Studia nad genezą procesu rzymskiego*. Wrocław 1961, Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruta, *Zeszyty Naukowe, Nauki Społeczne, seria A, nr 42, ss. 178; Michał Staszków, „Vim dicere” im altrömischen Prozess, ZSS 80 (1963), 83—108. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1965, T. 17, z. 1, s. 269—275.*

⁶³ APAN w Poznaniu, P. III-76, *Ocena...*, s. 7.

⁶⁴ Ibidem, s. 8.

cywilistycy⁶⁵, *Uwagi o sytuacji prawnej jeńców wojennych*⁶⁶ oraz „*Civitas et „respublica” chez les glossateurs*”⁶⁷. Pierwsza z przytoczonych prac, mimo skromnego tytułu, jest najobszerniejsza z trzech zaprezentowanych. Poznański uczony uważa, że rozprawa zawiera „śmiało i pryncypialne” postawienie skomplikowanego problemu badawczego⁶⁸. Komplementuje osiągnięcia M. Staszkowa, podkreślając, że „wychodząc ze świetnego rozpoznania tego arcytrudnego problemu w źródłach i literaturze rzymskiego prawa antycznego, autor przenosi go dalej na nieomalże nietknięty jeszcze okiem badacza teren cywilistyki średniowiecznej”⁶⁹. Recenzent dodaje, że praca Staszkowa jest „odkrywczą i zapładniającą do dalszych badań”⁷⁰. Stwierdza również, że choć pozostałe dwie prace są mniej obszerne, to jednak równie interesujące⁷¹. Przeprowadzona analiza prowadzi go do spostrzeżenia, że rozprawy M. Staszkowa ogłoszone po habilitacji „są [...] dowodem jego utrzymującej się nadal kompetencji naukowej w tych dziedzinach historii prawa, ale zarazem przejawem słabnącego zainteresowania historią”⁷².

Konkludując, Kazimierz Kolańczyk stwierdził, że „Michał Staszków reprezentuje typ pracownika naukowo-dydaktycznego o rozległym i solidnym przygotowaniu humanistycznym, o nadzwyczajnej ruchliwości intelektualnej i ogromnej skali zainteresowań naukowych. Te cechy jego przygotowania i jego umysłowości pozwoliły mu stosunkowo łatwo i szybko przechodzić od jednej gałęzi wiedzy do innej: od prawa rzymskiego antycznego do prawa rzymskiego wraz z historią doktryn politycznych i prawnych w średniowieczu, a także do historii prawa polskiego w czasach nowożytnych. W każdej z tych dziedzin wiedzy kandydat wypracował już w okresie przed habilitacją w roku 1967 dorobek naukowy oryginalny i znaczny, w każdej z nich był też pionierem nowoczesnej i postępowej metodologii naukowej”⁷³. Podkreślił również, że „gdyby kandydat pozostał przy historii prawa, to [...] już dawno spełniłby wymogi do dalszego awansu profesorskiego”⁷⁴. Katowicki uczony, zdaniem K. Kolańczyka, utrudnił sobie to zadanie, radykalnie zmieniając pole swych naukowych

⁶⁵ Zob. M. Staszków: *Przyczynek do zagadnienia osobowości prawnej w średniowiecznej cywilistycy*. W: „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1969, *Prawo XXIII*, nr 87, s. 107—133.

⁶⁶ Zob. M. Staszków: *Uwagi o sytuacji prawnej jeńców wojennych w źródłach rzymskich i doktrynie prawnej średniowiecza*. „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1970, *Prawo XXXII*, nr 125, s. 157—162.

⁶⁷ Zob. M. Staszków: „*Civitas” et „respublica” chez les glossateurs*. In: *Studi in onore Edoardo Volterra*. T. 3. Milano 1971, s. 605—612.

⁶⁸ APAN w Poznaniu, P. III-76, *Ocena...*, s. 8.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Ibidem, s. 9.

⁷² Ibidem.

⁷³ Ibidem, s. 10—11.

⁷⁴ Ibidem, s. 11.

zainteresowań. Oceniający wyraził również przekonanie, że jeśli wartość merytoryczna dorobku M. Staszkowa z zakresu prawa wynalazczego i patentowego jest równie imponująca, jak jego objętość, to uczyony będzie bez wątpienia spełniał z naddatkiem wymogi stawiane kandydatom do tytułu profesora nadzwyczajnego⁷⁵.

Nie ulega więc wątpliwości, że ocena sporządzona przez Kazimierza Kołańczyka otworzyła Michałowi Staszkowowi drogę do dalszego etapu starań o profesurę. W ich rezultacie uczyony został profesorem nadzwyczajnym w lipcu 1977 r.⁷⁶

Bibliografia prac historycznoprawnych Michała Staszkowa

1955

W sprawie wstępów historycznych w podręcznikach prawniczych. „Państwo i Prawo” 1955, z. 7—8, s. 182—199 (wspólnie z J. Baszkiewiczem).

Rec. *Baranowski B., Sprawy obyczajowe w sądownictwie wiejskim w Polsce wieku XVII i XVIII, Łódzkie Towarzystwo Naukowe Wydział II Nr 16, Łódź 1955, Wyd. Zakład im. Ossolińskich we Wrocławiu, str. 117.* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1955, T. 7, z. 2, s. 353—363.

1956

Język łaciński dla prawników. Wrocław 1956, 79 s.

Vindicta. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1956, *Prawo II*, Seria A, nr 6, s. 5—30.

W sprawie poglądów prawnych niewolników i proletariuszy rzymskich. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1956, T. 8, z. 2, s. 321—335.

Rec. *De Martino F., Storia della Costituzione romana, t. I, 1951, str. VIII + 45; t. II, I — 1954, s. 236, t. II, 2 — 1955, str. 237—474.* Wyd. E. Jovene, Neapol. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1956, T. 8, z. 1, 1956, s. 351—356.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ AUŚ, Akta personalne Michała Staszkowa, Cz. II, k. 283; AUŚ, Akta personalne Michała Staszkowa, Cz. I, k. 132.

1957

Język łaciński dla prawników. Wyd. 2. poprawione. Wrocław 1957, 142 s.

Międzynarodowa ankieta romanistyczna czasopisma Labeo. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1957, R. 9, z. 2, s. 379—390.

Rec. *IURA — Rivista Internazionale di Diritto Romano e Antico, I—VI (1950—1955)*, *Jovene, Neapol*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1957, T. 9, z. 1, s. 362—366.

1958

Przestępstwa przeciwko Kościołowi i religii w księgach sądowych wiejskich. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1958, Seria A, nr 10, *Prawo III*, s. 161—186.

Zabójstwo i zranienie w sądownictwie wiejskim Małopolski XV—XVIII w. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1958, Seria A, nr 15, *Prawo IV*, s. 193—204.

1959

Kradzież w sądownictwie wiejskim Małopolski XV—XVIII w. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1959, Seria A, nr 22, *Prawo VI*, s. 57—65.

Rec. „*LABEO*”. *Rassegna di Diritto Romano (1955—1958)*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1959, T. 11, z. 1, s. 229—231.

1960

Teoria o „Selbsthilfe” i jej nowocześni krytycy. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1960, *Prawo VII*, nr 27, s. 201—216.

Rec. *Francesco De Martino, Storia della costituzione romana, t. III, wyd. Jovene, Neapol 1959, s. 353*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1960, T. 12, z. 1, s. 258—260.

1961

Czy w procesie legisakcyjnym można było „alieno nomine agere”? „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1961, *Prawo VIII*, nr 34, s. 5—12.

Sprawy o „zabranie sławy” w sądownictwie wiejskim Małopolski XV—XVIII w. „LUD. Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego” 1961, T. 46 za rok 1960, s. 155—164.

„*Vim dicere*”. *Studia nad genezą procesu rzymskiego*. Wrocław 1961, 170 s.

Vindex. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego” 1961, *Classica Wratislaviensia I*, nr 38, s. 75—95.

Rec. W. Bojarski, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1965, T. 17, z. 1, s. 269—274.

1962

Le commentaire de Gaius sur la vindicte. In: *Studi in Memoria di S. Solazzi*. Napoli 1962, s. 369—381 [przedruk „Labeo” 1962, vol. 8, s. 317—329].

1963

„*Vim dicere*” im altrömischen Prozess. „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte” 1963, Romanistische Abteilung 80, s. 83—108.

1967

Komuna w doktrynie glosatorów. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1967, T. 19, z. 1, s. 49—70.

1968

Komuna w doktrynie prawnej XII—XIV wieku. Wrocław 1968, 125 s.

Rec. I. Malinowska-Kwiatkowska, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1969, T. 21, z. 2, s. 256—263.

1969

„*Civitas*” et „*respublica*” chez les glossateurs. In: *Studi in onore Edoardo Volterra*. T. 3. Milano 1971, s. 605—612.

Przyczynek do zagadnienia osobowości prawnej w średniowiecznej cywilistyce. „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1969, *Prawo* XXIII, nr 87, s. 107—133.

1970

Uwagi o sytuacji prawnej jeńców wojennych w źródłach rzymskich i doktrynie prawnej średniowiecza. „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1970, *Prawo* XXXII, nr 125, s. 157—162.

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum PAN w Poznaniu (APAN w Poznaniu), sygn. P. III-76, Materiały Kazimierza Kolańczyka.

Archiwum UŚ (AUŚ), Akta osobowe prof. dra hab. Michała Staszkiwa, cz. I, sygn. DSOS/120.

AUŚ, Akta osobowe prof. dra hab. Michała Staszkiwa, cz. II, sygn. DSOS/120.

Opracowania

- Bardach J.: *Uwagi o „rodowym” ustroju społeczeństwa i prawie bliższości w Polsce średniowiecznej. Na marginesie pracy Kazimierza Kolańczyka, Studia nad relikdami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce. Rozporządzenie własnością ziemską do końca XIV w.* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1952, T. 4.
- Baszkiewicz J., Staszków M.: *W sprawie wstępów historycznych w podręcznikach prawniczych.* „Państwo i Prawo” 1955, z. 7—8.
- Bojarski W. (rec.), Michał Staszków. „*Vim dicere*”. *Studia nad genezą procesu rzymskiego.* Wrocław 1961, Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruta, Zeszyty Naukowe, Nauki Społeczne, seria A, nr 42, ss. 178; Michał Staszków, „*Vim dicere*” im *altrömischen Prozess*, ZSS 80 (1963), 83—108. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1965, T. 17, z. 1, s. 269—275.
- Czech-Jeziarska B.: *Środowisko romanistyczne wobec „reformy Baszkiewicza” z 1975 roku.* W: „*Ad laudem magistris nostri*”. *Mistrzowie. Dzieła polskiej romanistyki.* Red. E. Gajda. Toruń 2018, s. 7—25.
- Czech-Jeziarska B.: *Trudne początki i bariery powojennej romanistyki polskiej.* W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”. Seria Prawnicza. *Prawo* 26, z. 107/2019, s. 24—39.
- Dajczak W.: *Kazimierz Kolańczyk (1915—1982).* W: *Wielcy historycy wielkopolscy.* Red. J. Strzelczyk. Poznań 2010.
- Instytucje prawa patentowego, wybór tekstów źródłowych.* Opracowanie i wstęp M. Staszków. Wrocław 1968.
- Kłafkowski A.: *Prawo międzynarodowe publiczne.* Warszawa 1966.
- Kolańczyk K.: *Studia nad relikdami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce. Rozporządzenie własnością ziemską do końca XIV w.* Poznań 1950.
- Koredczuk J.: *60-lecie powołania katedr historyczno-prawnych na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego.* W: „*Acta Universitatis Wratislaviensis*”. *Prawo* nr CCCIII. *Studia Historycznoprawne.* Red. A. Konieczny. Wrocław 2007.
- Koredczuk J.: *Wspomnienia i plotki, czyli o tych, co odeszli, lecz w pamięci pozosta-li.* W: „*Acta Universitatis Wratislaviensis*”. *Prawo* nr CCCIII. *Studia Historycznoprawne.* Red. A. Konieczny. Wrocław 2007.
- Kuryłowicz M.: *Szkic do dziejów tzw. romanistyki marksistowskiej.* „*Z Dziejów Prawa*” 2019, T. 12 (20), s. 933—950.
- Lesiński B.: *Kazimierz Kolańczyk 1915—1982.* „*Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny*” 1983, R. 45, z. 4, s. 369—373.
- Lityński A.: *U początków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego.* W: „*Z Dziejów Prawa*”. Cz. 2. Red. A. Lityński. Katowice 1999.
- Łapicki B.: *Poglądy prawne niewolników i proletariuszy rzymskich: studium historyczne na tle bazy gospodarczej i antagonizmów klasowych.* Wrocław 1955.
- „*Mądrość zbudowała sobie dom...*”. *Uniwersytet Śląski 1968—2008. Dzieje, dokumentacja, źródła.* Red. A. Barciak. Katowice 2008.
- Nancka G.: *Z dziejów nauczania prawa rzymskiego u początków Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.* „*Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego*” 2016, R. 19.
- Ożarowska J., Nancka G.: *Ze studiów nad prawem rzymskim na Wydziale Prawa*

- i Administracji Uniwersytetu Śląskiego. Wspomnienie o profesorze Edwardzie Szymoszku.* „Z Dziejów Prawa” 2018, T. 11 (19), cz. 1.
- Rozwadowski W.: *Kazimierz Kolańczyk 1915—1982.* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1983, R. 35, z. 2.
- Staszaków M.: „*Civitas*” et „*respublica*” chez les glossateurs. In: *Studi in onore Edoardo Volterra.* T. 3. Milano 1971.
- Staszaków M.: *Język łaciński dla prawników.* Wrocław 1956.
- Staszaków M.: *Komuna w doktrynie glosatorów.* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1967, T. 19, z. 1.
- Staszaków M.: *Komuna w doktrynie prawnej XII—XIV wieku.* Wrocław 1968.
- Staszaków M.: *Prawo wynalazcze w zarysie.* Wrocław 1968.
- Staszaków M.: *Przyczynek do zagadnienia osobowości prawnej w średniowiecznej cywilistyce.* W: „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1969, Prawo XXIII, nr 87.
- Staszaków M.: *Uwagi o sytuacji prawnej jeńców wojennych w źródłach rzymskich i doktrynie prawnej średniowiecza.* „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1970, Prawo XXXII, nr 125.
- Staszaków M.: „*Vim dicere*”. *Studia nad genezą procesu rzymskiego.* Wrocław 1961.
- Staszaków M.: *W sprawie poglądów prawnych niewolników i proletariatu rzymskich.* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1956, T. 8, z. 2.
- Staszaków M.: *Wynalazek pracowniczy w prawie wynalazczym z 1962 r.* „Prace Prawnicze” I. Katowice 1969.
- Szymoszek E.: *Michał Staszaków (1929—1992).* W: *Polski słownik biograficzny.* T. 42. Warszawa—Kraków 2003—2004.
- Szymoszek E.: *Michał Staszaków jako romanista (1929—1992).* W: „Z Dziejów Prawa”. Cz. 6. Red. A. Lityński. Katowice 2005.
- Szymoszek E.: *Szkola glosatorów w polskiej literaturze historycznoprawnej II. Poglądy Michała Staszakowa.* W: „Z Dziejów Prawa”. Cz. 3. Red. A. Lityński. Katowice 2002.
- Szymoszek E.: *Szkola glosatorów w polskiej literaturze historycznoprawnej. Poglądy Michała Staszakowa. Część II.* W: „Z Dziejów Prawa”. Cz. 4. Red. A. Lityński. Katowice 2003.
- Wojtczak K.: *Tytuł profesora w Polsce w latach 1920—1990. Część 2: Warunki nadawania tytułu profesora w prawie o stopniach i tytułach naukowych.* „Studia Prawa Publicznego” 2018, nr 1 (21).
- Wołodkiewicz W.: *Czy prawo rzymskie będzie istnieć? Uwagi na marginesie nowych prac nad reformowaniem studiów wyższych.* „Palestra” 2012, R. 57, nr 9—10.
- Wołodkiewicz W.: *Studia prawnicze — nauka przepisów czy nauka prawa.* W: *Noctes iurisprudentiae. Scritti in onore di Jan Zabłocki.* Red. P. Niczyporuk, A. Tarwacka. Białystok 2015.
- Wyrósł z dobrego drzewa... Uniwersytet Śląski 1968—1998. Fakty, dokumentacje, relacje.* Red. A. Barciak. Katowice 1998.
- Żeber I.: *Michał Staszaków.* W: *Pamięci zmarłych Profesorów i Docentów Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.* Red. L. Lehmann, M. Maciejewski. Wrocław 2010.

Grzegorz Nancka

**Die Verleihung des Titels eines außerordentlichen
Professors an Michał Staszków
Bewertung von Kazimierz Kolańczyk**

Schlüsselwörter: Römisches Recht, Michał Staszków, Kazimierz Kolańczyk, Schlesische Universität Kattowitz

Zusammenfassung: Der vorliegende Beitrag befasst sich mit der bisher in breitem Umfang nicht erörterten Frage der Bewertung der wissenschaftlichen Leistungen von Michał Staszków, die von Kazimierz Kolańczyk, Forscher des römischen Rechts aus Posen, vorgenommen wurde. Die mit den von Michał Staszków unternommenen Bemühungen um die Erteilung des Titels eines außerordentlichen Professors verbundene Bewertung, die bisher weder analysiert noch veröffentlicht wurde, bildet eine interessante Informationsquelle über die Einschätzung des Kattowitzer Forschers im wissenschaftlichen Milieu.

Grzegorz Nancka

**The case of awarding the title
of associate professor to Michał Staszków
The evaluation by Kazimierz Kolańczyk**

Keywords: Roman law, Michał Staszków, Kazimierz Kolańczyk, University of Silesia in Katowice

Summary: The present text aims to draw attention to the hitherto unanalysed matter of the evaluation of Michał Staszków's scientific work, carried out by Kazimierz Kolańczyk, a scholar from Poznań specialising in Roman law. The evaluation of Michał Staszków's efforts to obtain the title of associate professor, previously unanalysed and unpublished, is an interesting source of information as to the scientific perception of this Katowice-based scientist.